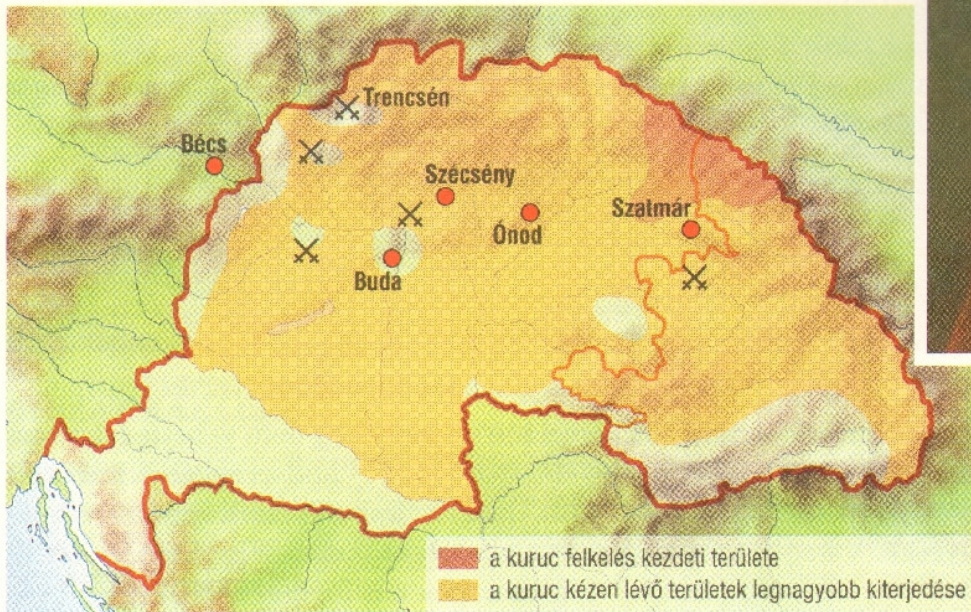

A Rákóczi-szabadságharc

- Miért mondhatjuk, hogy a török uralmat Habsburg-elnyomás váltotta fel?
- Kik között folyt a spanyol örökösödési háború?

161.1. II. Rákóczi Ferenc a felkelés kirobbanásakor Lengyelországban bujdosott, miután megszökött a Habsburg császár börtönéből

161.2. A Magyar Királyság a Rákóczi-szabadságharc idején

A SZABADSÁGHARC KITÖRÉSE

A török uralom lerázása után a magyar társadalomra a Habsburg-kormányzat korlátlan hatalma nehezedett. A parasztok egy sókereskedő jobbágy, Esze Tamás irányításával 1703-ban felkelést készítettek elő a Tiszaháton. Küldöttségük felkereste az ország egyik leggazdagabb főurát, a Lengyelországban bujdosó II. Rákóczi Ferencet, aki a felkelés élére állt. Zászlót küldött a felkelőknek ezzel az (eredetileg latin nyelvű) felirattal: „Istennel a hazáért és a szabadságért”. Kitört a szabadságharc az ország önállóságának visszaállításáért.

Nemesek, jobbágyok és „szegénylegények” tömegesen csatlakoztak Rákóczi kuruc hadseregéhez. A jobbágyok tették ezt azért is, mert a hadba vonulóknak mentességet ígértek az állami és földesúri adók alól. 1705 végére az ország nagy része a kurucok kezére került. Ebben szerepet játszott az is, hogy a franciákkal vívott háború lekötötte a Habsburgok erőit.

AZ ÁLLAMSZERVEZŐ FEJEDELEM

Hatalmas feladat várt a szabadságharc vezetőjére: a kimerült országban biztosítani kellett a fegyveres küzdelem gazdasági alapjait, megszervezni a hadsereget, kiépíteni az új államszervezetet, megteremteni a társadalmi békét.

A fejedelem a szabadságharc terheit nem akarta csak a jobbágyok vállára tenni: elfogadtatta az általános adózást, azaz megszüntette a nemesek adómentességét.

Igyekezett békésen orvosolni a protestánsok sérelmeit, bár ő maga hívő katolikus volt. A szabad vallásgyakorlat szellemében az 1705-ös szécsényi országgyűlésen törvényt hoztak a lelkiismereti szabadságról.

161.3. A kurucok kedvelt fegyvere volt a fokos

162.1. Kuruc gyalogos, az úgynevezett talpas. Hasonlítsd össze a 124. oldalon található francia katonával (az osztrákok felszerelése ahhoz nagyon hasonló volt)!

162.2. Kuruc vitéz portréja. Egyes vélemények szerint Bottyán Jánost, Rákóczi egyik legjobb hadvezérét ábrázolja (balra)

162.3. Csatajelenet kuruc és labanc lovasokkal (jobbra)

Az iskolákat mindenütt támogatta, ugyanis a nemzet felemelkedésének lehetőségét a műveltség kiterjesztésében látta. Ezt a célt szolgálta a Nemes Ifjak Társaságának megalapítása. Így került szolgálatába későbbi hűséges apródja, Mikes Kelemen is.

Rákóczit a szécsényi országgyűlésen az ország vezérlő fejedelmévé választották, mellé egy huszonnégy tagú szenátust állítottak. Őseit követve **Erdély fejedelme is lett.** 1707-ben **az ónodi országgyűlésen kimondták a Habsburg-ház trónfosztását.** Rákóczi nem magának akarta a trónt: tekintélyes külföldi uralkodót szeretett volna az országba hívni.

A fejedelem **célja** tehát nemcsak a **függetlenség kivívása**, hanem egy minden szempontból **korszerű Magyarország létrehozása is volt.**

A KURUC HADSEREG

A fejedelem komoly erőfeszítéseket tett a hadsereg fegyelmének megszilárdítására. A kiképzést próbálta a kor követelményeihez igazítani.

Minden erőfeszítése ellenére **a kuruc hadsereg nem vehette fel a versenyt a jobban felszerelt, fegyelmezett labanc* hadsereggel.** **A kurucok csak a rajtaütésszerű, „portyázó” hadviselésben voltak igazán eredményesek.** Váratlan megjelenésük az ellenséges területen gyakran hozott sikert: egyszer még a császári főparancsnokot is foglyul ejtették!

A nagy csatákat a kuruc hadsereg elveszítette. Ebben szerepet játszott a nemesi tisztek hozzá nem értése is. Jó példa erre a trencsényi csata. Itt a kuruc sereg számbeli fölényben volt. A jobbszárny parancsnokai azonban hadvezetési hibákat követtek el, tétováztak, nem indultak támadásba. A fejedelem személyesen vágatott oda, hogy megakadályozza a meghátrálást. Lova azonban egy árkot átugorva felbukott. Rákóczi megsérült, hű emberei alig tudták kimenteni a labancok közeléből. A kuruc sereg megzavarodott, és futásnak eredt.

Akad azért tehetséges kuruc tábornok is, mint például **Bottyán János.** Ő császári katonaként részt vett a törökellenes harcokban. A tapasztalt „Vak Bottyán” – korábban fél szemét elvesztette – rendet és fegyelmet tartott csapatainál, ellátásukról néha saját pénzéből gondoskodott. **Legnagyobb sikere a Dunántúl elfoglalása volt.**

163.1. A kuruc seregek a békeszerződés aláírása után Szatmár közelében, a majtényi síkon letették a fegyvert

A SZATMÁRI BÉKE

A szabadságharc a katonai vereség küszöbére jutott. Már Rákóczi is elkerülhetetlennek látta a békekötést. **Az ország az elhúzódozó háború miatt teljesen kimerült, és hathatós külső segítségre sem számíthatott.** XIV. Lajos francia király kezdetben ugyan pénzzel is támogatta a szabadságharcot, de vereséget szenvedett a spanyol örökösödési háborúban.

A nemesség és jobbágyság ellentétei is kiéleződtek. A jobbágyok számára a szabadság a földesúri terhek teljes lerázását jelentette. Ezeket a törekvéseket a nemesek ellenséges szemmel nézték, hiszen nekik a jobbágyi szolgáltatások behajtása állt érdekükben.

Rákóczi tudtával megkezdődtek a tárgyalások. A fejedelem Lengyelországba utazott, hogy az orosz cárral találkozzon. Távollétében megbízottja, Károlyi Sándor 1711-ben megkötötte a szatmári békét, amely lezárta a szabadságharcot. Bár Rákóczi kegyelmet kapott volna, ha felesküszik a Habsburg császár hűségére, ő inkább a száműzetést választotta.

A szatmári béke biztosította a rendi jogokat a magyar nemesség számára. Így megmaradt Magyarország különállása, **nem lett a Habsburg Birodalom egyik tartománya.**

163.2. Rákóczi által veretett rézpénz, az ún. libertás. Latin feliratának jelentése: a szabadságért. A szabadságharc végére teljesen elértéktelenedett

163.3. Mikes Kelemen, Rákóczi hű társa a száműzetésben

Az alábbiakban II. Rákóczi Ferenc emlékirataiból olvashatsz egy részletet. Hogyan fogadták a fejedelmet kárpátukrán jobbágyai, amikor a szabadságharc kezdetén magyar földre lépett? Milyen volt a felkelők fegyverzete?

„Két napot töltöttem ezekkel a foglalatosságokkal, de addigra érkezésem híre elterjedt a munkácsi hercegségben, és alig lehet elképzelni azt a buzgalmat és örömet, amely a népet mindenfelől hozzám vonzotta. Bandákban jöttek, kenyeret, húst és más szükséges élelmiszert hoztak. Ezeket az embereket feleségeik és gyermekeik kísérték, és amikor messziről megláttak engem, letérdeltek, és orosz módra keresztet vetettek. Bőven hullatták örömkönnyeiket, és ez kifakasztotta az én könnyeimet is... hazaküldték asszonyaikat és gyermekeiket, beálltak a katonáim közé, és többé sohase hagytak el. Puskák hiányában kardokkal, vasvillákkal és kaszákkal fegyverkeztek fel...”

1. Hogyan kapcsolódott össze a nemesi és a paraszti Habsburg-ellenes szervezkedés? Mikor tört ki a szabadságharc?
2. Milyen felirat állt a felkelők zászlaján?
3. Milyen tisztségekre választották meg Rákóczit? Mikor és hol mondták ki a Habsburg-ház trónfosztását?
4. Melyek voltak a szabadságharc vereségének okai? Hogyan értékelhetjük a szatmári békét?
5. Vitassátok meg a következőket! Ha Rákóczi lova nem bukik fel Trencsénnél, elkerülhető lett volna-e a katonai vereség?

164.1. II. Rákóczi Ferenc nyolcéves korában

164.3. A fejedelem édesanyja, Zrínyi Ilona – „Európa legbátrabb asszonya”

164.4. A borsi kastély egyik szobája ma. A teremben látható emberek Rákóczi-kori ruhákat viselnek

A nagyságos fejedelem életéből (Olvasmány)

A GYERMEKÉVEK

II. Rákóczi Ferenc 1676. március 27-én született a felvidéki Borsiban. Mivel apai ágon ősei erdélyi fejedelmek voltak, ezért már születésekor fejedelemtént emlegették. Édesanyja, Zrínyi Ilona a Habsburg-ellenes összeesküvésért kivégzett Zrínyi Péter lánya volt. A fiatal Rákóczi a két család révén az ország legnagyobb földbirtokosa lett.

A születése fölötti örömet beárnyékolta, hogy édesapja három hónap múlva meghalt. A félárva kis „Ferkó” nővérével, Juliannával együtt nagyanyja, Báthori Zsófia és édesanyja „szárnyai” alatt nevelkedett.

A tanulás fegyelmét nehezen szokta meg. Sokszor kapott büntetést, mert jobban kedvelte a fegyvereket, hadijátékokat, mint a leckék felmondását.

Édesanyja házasságot kötött Thököly Imrével, a bujdosó kurucok vezérével. A kis fejedelem már hétesztendős korában részt vett Thököly oldalán a harcokban. Megismerte a tábori élet nehézségeit: a hideget, a kényelmetlenséget, néha a nélkülözést is. Amikor a Bécs alól menekülő török-tatár hadak átgázoltak Thököly táborán, összeomlott a sátra, és ennek tartórúdja majdnem agyonütötte a „kis urat”.

MUNKÁCSTÓL A SZABADSÁGHARCIG

1685 és 1688 között Zrínyi Ilona a munkácsi várat védte a Habsburg ostromlók ellen. Hiába ágyúzott az ellenség, anyjuk megkövetelte a szigorú napirend betartását. Rákóczi nem hagyhatta abba tanulmányait. Pedig egy alkalommal mellettük csapódott be egy ágyúgolyó, s megölte egyik szolgálólányukat.

A vár feladása után a 12 esztendős Ferencet Bécsbe vitték. Habsburg-hű emberré akarták nevelni. Soha többé nem találkozhatott az édesanyjával.

164.5. A fejedelem gyakran tartózkodott a sárospataki várban. 1708-ban országgyűlést is tartottak itt

164.2. Rákóczi címere

165.1. Zrínyi Ilona a vizsgálóbírái előtt (19. századi festmény)

165.2. A fejedelem dolgozószobája Rodostóban

Középiskoláit – kiváló eredménnyel – egy jezsuita rendházban végezte. Ezután Csehországba, a prágai egyetemre küldték tanulni.

A fiatal Rákóczi csak 18 évesen térhetett haza a birtokaira. Még abban az évben meg is nősült. A korabeli szokások szerint csupán jövendőbelije arcképét mutatták meg neki, s ez megnyerte tetszését. A kölni dómban kötött házasságot a 15 éves Sarolta Amália hesseni hercegnővel, akit mindössze két hete ismert személyesen.

Hazaköltözve felismerte a Habsburg-uralom szomorú következményeit. Szervezkedésbe kezdett, de a bécsi udvar 1701-ben elfogatta. Amikor Bécs felé vitték, Győrben éppen vásárt tartottak. A vásárosok levett kalappal álltak sorfalat. A hidat őrző katonák egy frissen fogott ponttyal kedveskedtek neki. Megjutalmazta őket, de a halat visszadobta a Dunába ezen szavak kíséretében: „Menj, örülj a szabadságnak!”

A bécsújhelyi börtönben abba a szobába zárták, ahol kivégzett nagyapja is raboskodott. De a fejedelem a börtönparancsnok segítségével még az ítélet előtt megszökött, és Lengyelországba menekült.

Itt kereste fel a kurucok küldöttsége, hogy álljon a szabadságharc élére.

A SZÁMŪZETÉS ÉVEI

A szatmári békekötés idején Rákóczi Lengyelországban tartózkodott, I. Péter orosz cár segítségét szeretne megszerezni. A béke kegyelmet ígért Rákóczinak, ha elismeri a Habsburg-hatalmat, és lemond erdélyi fejedelmi címéről. Ezért cserébe megtarthatta volna összes birtokát, és visszakaphatta volna Bécsben élő két fiát. Ő azonban a száműzetést választotta.

Lengyelországban a bécsi udvar többször is megpróbálta megöletni. Franciaországba ment tovább, és XIV. Lajos udvarában élt egynehány évig. A Napkirály halála után visszavonult egy kolostor magányába.

Innen azért utazott 1717-ben Konstantinápolyba, mert az újabb osztrák–török háború a magyar szabadság ügyét is előremozdíthatta volna. De török vereség következett be: II. Rákóczi Ferenc számára Rodostóban jelöltek ki lakhelyet, ahol hű társai között halt meg 1735-ben.

A fejedelem szökése

Rákóczi bécsújhelyi fogságából a börtönparancsnok segítségével szökött meg. Osztrák egyenruhába öltözött, hátára dobott egy köteg zsákot, és az esti homályban kilépett a börtön kapuján. Az ismeretlen város utcáin azonban eltévedt. Mivel nem kérdezősködhetett, részegséget színlelve, énekelve járta az utcákat.

Így vette észre a kapitány öccse, aki megmutatta neki a helyes irányt. A városkaput már bezárni készültek, de a lován dülöngélő, dúdolgató „részeg katonát” még kiengedték.

165.3. Rákóczi lakhelye Rodostóban

